

Ihminen ja teknologia

Tehtäväkortti

Oppiaineet: Äidinkieli ja kirjallisuus

Tehtävän nimi: Näkyvätkö murteet kartalla?

Sopivin luokka-aste: Peruskoulu, luokka 9

Tehtävän tekemiseen kuluva aika: 1 oppitunti

Tehtävän tavoite:

Tehtävän tavoitteena on tutustua suomalaisiin paikannimiin ja murrealueisiin Internet-karttapalvelun avulla. Monet paikannimet heijastelevat murteiden levinneisyysalueita. Maanmittauslaitoksen Kansalaisen karttapaikka –palvelun avulla murrenimien sijaintia voi havainnollistaa karttapohjalla (<http://www.karttapaikka.fi>). Palvelu sisältää koko maan kattavat tarkat maastokartat. Palvelussa on haettavissa myös kaikki maastokartoilla esiintyvät nimet yksittäisten tilojen nimistä asutuskeskusten ja maastokohteiden nimiin. Tehtävässä murrealueiden näkymistä paikannimistössä testataan muutamilla sanapareilla.

Tehtävässä työskennellään yksin tai pareittain ATK-luokassa. Opettaja voi käyttää tehtävää myös esimerkkinä tavallisessa luokkaopetuksessa, jos käytössä on dataprojektori ja tietokone Internet-yhteydellä.

Tehtävän ohjeet:

Työkaluun tutustuminen:

- Avaa Kansalaisen karttapaikka. Palvelua käytetään tavallisella Internet-selaimella.
- Tutustu Kansalaisen karttapaikan toimintaan. Perustyökalut ovat tuttuja vaikkapa kaupunkien opaskartoista. Plus- ja miinustyökaluilla karttaa voi lähentää tai loitontaa.
- Palvelun oikeassa reunan hakutyökaluja käytetään paikannimien ja osoitteiden hakuun. Kokeile hakea oma kotiosoitteesi: anna osoite ja kunta ja napsauta sitten Hae-painiketta. Valitsemalla haun tuloksen listasta ja napsauttamalla Näytä valitut kartalla –painiketta saat kartan keskitettyä omaan kotiosoitteeseesi. Haun tuloksena syntyvät merkinnät voi poistaa Tyhjennä –painikkeella.
- Paikkanimihaku toimii osoitehaun tapaan. Jos samaa nimeä löytyy paljon, palvelu listaa vain sata ensimmäistä löydettyä nimeä. Löydetyt nimet voi esittää kartalla valitsemalla ne listasta ja napsauttamalla Näytä valitut kartalla –nappia.
- Haku lähentää kartan aina sille alueelle, josta nimet löydettiin. Pääset takaisin laajempaan näkymään esimerkiksi työkalurivin mittakaavavalitsimella.
- Huom. Useita nimiä voi valita näytettäväksi samanaikaisesti. Jos valittuja nimiä on liian paljon, palvelu antaa Proxy Error -virheilmoituksen. Tästä pääsee takaisin Takaisin-painikkeella.

Haut synonyymeillä:

Hae peräjälkeen samaan viittaavilla sanoilla paikannimiä ja esitä ne kartalla. Monet sanat ovat hyvin tavallisia suomalaisessa paikannimistössä, joten hakua täytyy usein rajata, jotta hausta tulisi hallittavan kokoinen. Kokeile hakuja esimerkiksi seuraavilla sanoilla ja tarkastele niiden levinneisyyttä:

- Lakka, hilla, muurain ja valokki viittaavat samaan marjaa. Kokeile hakuja marjaan viittaavilla nimillä Lakkasuo, Hillasuo tai Muurainsuo tai Valokki (valokki on sen verran harvinainen sana, ettei siihen kannata liittää suo-päätettä).
- Miehiä nimitellään eri Suomen osissa vähän eri tavoin. Missä sijaitsevat Ukkola, Äijälä, Gubbe –alkuiset paikat. Kahteen ensimmäiseen lisätään –la/-lä –päätte, jotta hakua saadaan vähän rajattua.
- Mäntyä kutsutaan myös hongaksi ja petäjäksi, ja joskus siitä on käytetty myös nimeä tammi. Missä sijaitsevat maamme Honkaharjut, Petäjäharjut ja Tammiharjut? Kuinka monta Mäntyharjua Suomessa (ainakin) on?
- Erilaisia soita kuvaavia sanoja on suomenkielessä paljon. Osin ne tarkoittavat erilaisia soita, osin niitä käytetään synonyymeinä. Mistä löytyvät Suomen Letto, Neva ja Räme –nimiset paikat?
- Villieläinten vaikutus näkyy myös paikannimistössämme. Missä sijaitsevatkaan Suomen Susikalliot, Ilveskalliot, Karhukalliot ja Ahmakalliot?
- Mäet ja vaarat ovat sanoina kaikille tuttuja. Missä ovat Mäet, missä Vaarat?

Pohdintaa:

- Monilla suomalaisilla paikoilla on kansan suussa useita eri nimiä. Karttaan ja hakutietokantaan on kuitenkin valittu kullekin paikalle vain yksi nimi ja kirjoitusasu kullakin kotimaisella kielellä. Mitä etuja ja haittoja keksit yhdenmukaisessa nimistössä?

Tekijä: Tuuli Toivonen & Laura-Leena Mäkinen, Turun yliopisto

